

Znečištění ovzduší – důsledky pro zdraví naší populace

Radim J. Šrám,
Ústav experimentální medicíny AV ČR
sram@biomed.cas.cz

Výbor pro zdravotnictví a bydlení ZHMP, Praha, 20. 4. 2017

PM2.5 2015

17. ZASEDÁNÍ WHO

Květen 2014

- 1) Expozice znečištěného ovzduší
v Evropě 2012 – 600 000 úmrtí
- 2) Znečištěné ovzduší + prachové částice
prokázaný lidský karcinogen (X/2013)
(15 % všech karcinomů plic)

WHO doporučuje standard pro PM2.5 < 10 µg/m³

PM 2.5

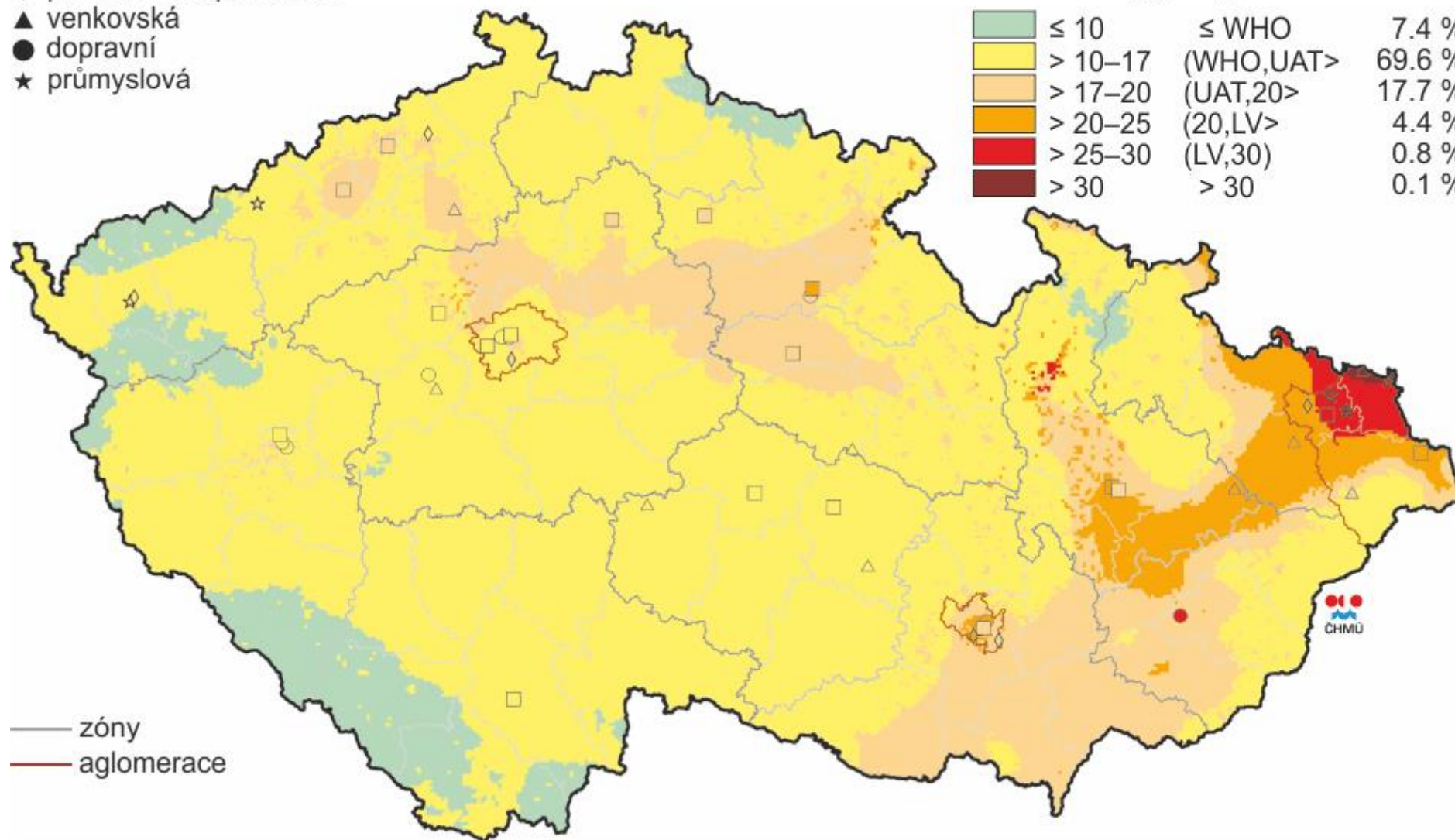
→	EU	25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$
→	USA	12 $\mu\text{g}/\text{m}^3$
→	WHO	10 $\mu\text{g}/\text{m}^3$

klasifikace stanic

- městská pozadová
- ◆ předměstská pozadová
- ▲ venkovská
- dopravní
- ★ průmyslová

koncentrace [$\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$]

≤ 10	≤ WHO	7.4 %
> 10–17	(WHO,UAT>	69.6 %
> 17–20	(UAT,20>	17.7 %
> 20–25	(20,LV>	4.4 %
> 25–30	(LV,30)	0.8 %
> 30	> 30	0.1 %

B[a]P 2015

B[a]P

**C.B.B. Guerreiro et al. “Benzo(a)pyrene in Europe: Ambient air concentrations, population exposure and health effects”,
Environmental Pollution 214 (2016) 657-667**

Acceptable risk level: 0.12 ng B[a]P/m³

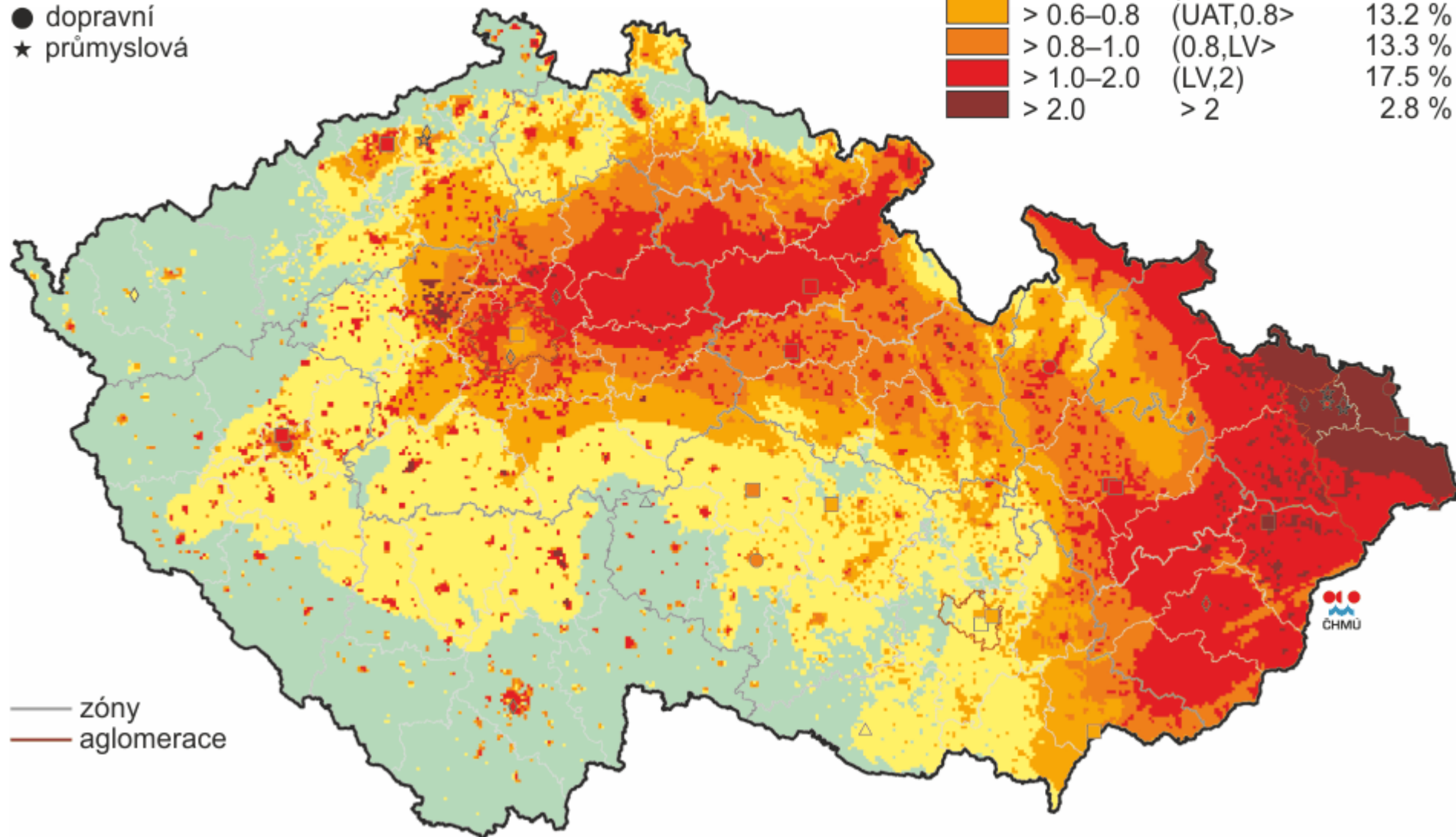
**Increasing tendency in B[a]P emissions - implementation
of climate mitigation policies promoting the use of
biomass burning for domestic heating**

klasifikace stanic

- městská pozadová
- ◆ předměstská pozadová
- ▲ venkovská
- dopravní
- ★ průmyslová

koncentrace [ng.m⁻³]

≤ 0.4	≤ LAT	28.3 %
> 0.4–0.6	(LAT,UAT>	24.9 %
> 0.6–0.8	(UAT,0.8>	13.2 %
> 0.8–1.0	(0.8,LV>	13.3 %
> 1.0–2.0	(LV,2)	17.5 %
> 2.0	> 2	2.8 %

AIR POLLUTION 2010 – 2015

(CHMI)

Locality	PM10 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	PM2.5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	B[a]P ng/m^3
Ostrava-Poruba	39.9 \pm 41.4 / 29.1 \pm 24.8	32.2 \pm 37.0 / 22.7 \pm 18.2	3.8 \pm 6.2 / 2.6 \pm 1.0
Ostrava -Bartovice	61.7 \pm 45.6 / 42.2 \pm 37.4	46.7 \pm 38.2 / 34.6 \pm 29.3	7.2 \pm 8.1 / 7.8 \pm 4.5
Karvina	54.3 \pm 50.0 / 36.6 \pm 30.8	X / (33.1 \pm 24.9)	6.3 \pm 8.8 / 3.5 \pm 1.5)
Havirov	52.9 \pm 58.2 / 36.2 \pm 30.7	X	X
Prague-Smichov	37.9 \pm 20.1 / 29.1 \pm 26.0	21.1 \pm 14.2 / 16.1 \pm 14.2	X
Prague -Libus	27.4 \pm 16.9 / 21.5 \pm 19.1	20.3 \pm 13.1 / (17.1 \pm 13.3)	0.9 \pm 1.2 / 0.9 \pm 0.4
Ceské Budejovice	25.2 \pm 16.9 / 19.5 \pm 16.8	X / 16.9 \pm 14.3	1.5 \pm 1.8 / 1.4 \pm 0.6

VÝSLEDKY MOLEKULÁRNĚ EPIDEMIOLOGICKÝCH STUDIÍ

(genomová frekvence translokací-FISH, mikrojadérka,
fragmentace DNA ve spermiích)

koncentrace
> 1 ng B[a]P/m³
v ovzduší

RIZIKO PRO LIDSKÉ ZDRAVÍ

(WHO Bonn 6. 11. 2009)

VÝZNAM k-PAU VE ZNEČIŠTĚNÉM OVZDUŠÍ

ZDRAVOTNÍ RIZIKA EXPOZICE Z DOPRAVY

- ↑ koncentrace NO₂
- ↑ koncentrace PM_{2.5}
- ↑ koncentrace k-PAU

EMISE Z DIESELOVÝCH MOTORŮ

velmi jemné prachové částice

PM1 < 1 μ m

na nich jsou vázány k-PAU

Vliv PM1

oxidační stres

**urychlení
procesu stárnutí**

**výskyt
kardiovaskulárních
onemocnění**

ZNEČIŠTĚNÍ OVZDUŠÍ Z DOPRAVY

(Casana et al. 2012)

Asthma bronchiale u dětí

NO_2 (OR = 1.14, 95% CI: 1.06 -1.24)

Obstrukční bronchitida u dětí

$\text{PM}_{2.5}$ (OR = 1.05, 95% CI: 1.04 -1.07)

ZNEČIŠTĚNÍ OVZDUŠÍ Z DOPRAVY

(Sunyer et al. 2017)

Změny pozornosti, ovlivnění neuropsychického vývoje

NO₂ 33.50 µg/m³

EC 1.13 µg/m³

NO ₂	Praha 2 Legerova	47.1±20.6 µg/m ³
	Praha 4 Libuš	18.1±7.6 µg/m ³
	Praha 5 Smíchov	41.6±17.3 µg/m ³
	Praha 10 Průmyslová	31.2±12.2 µg/m ³

Problém kongesce u tranzitní kamionové dopravy

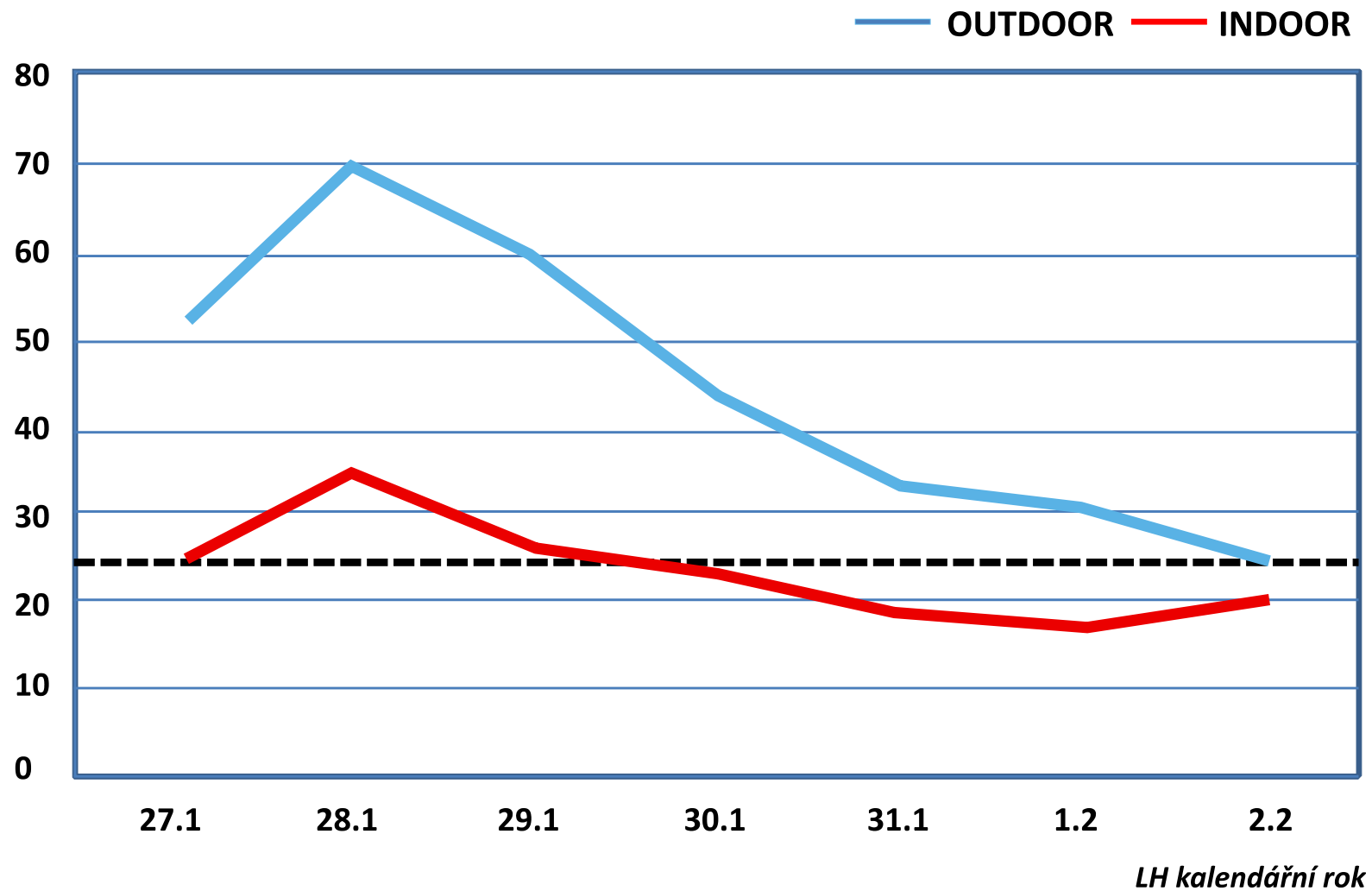
- ➔ **Spalovací motory – hlavní zdroj velmi jemných částic ve většině městských aglomeracích**
- ➔ **Nárůst intenzity dopravy zvyšuje emise a zvyšuje míru výskytu kongesce**
- ➔ **Emise jsou vyšší než odpovídá modelům**
- ➔ **U současného vozového parku má vliv na emise též: technický stav, kvalita jízdy, a provozní podmínky**

Městský provoz:

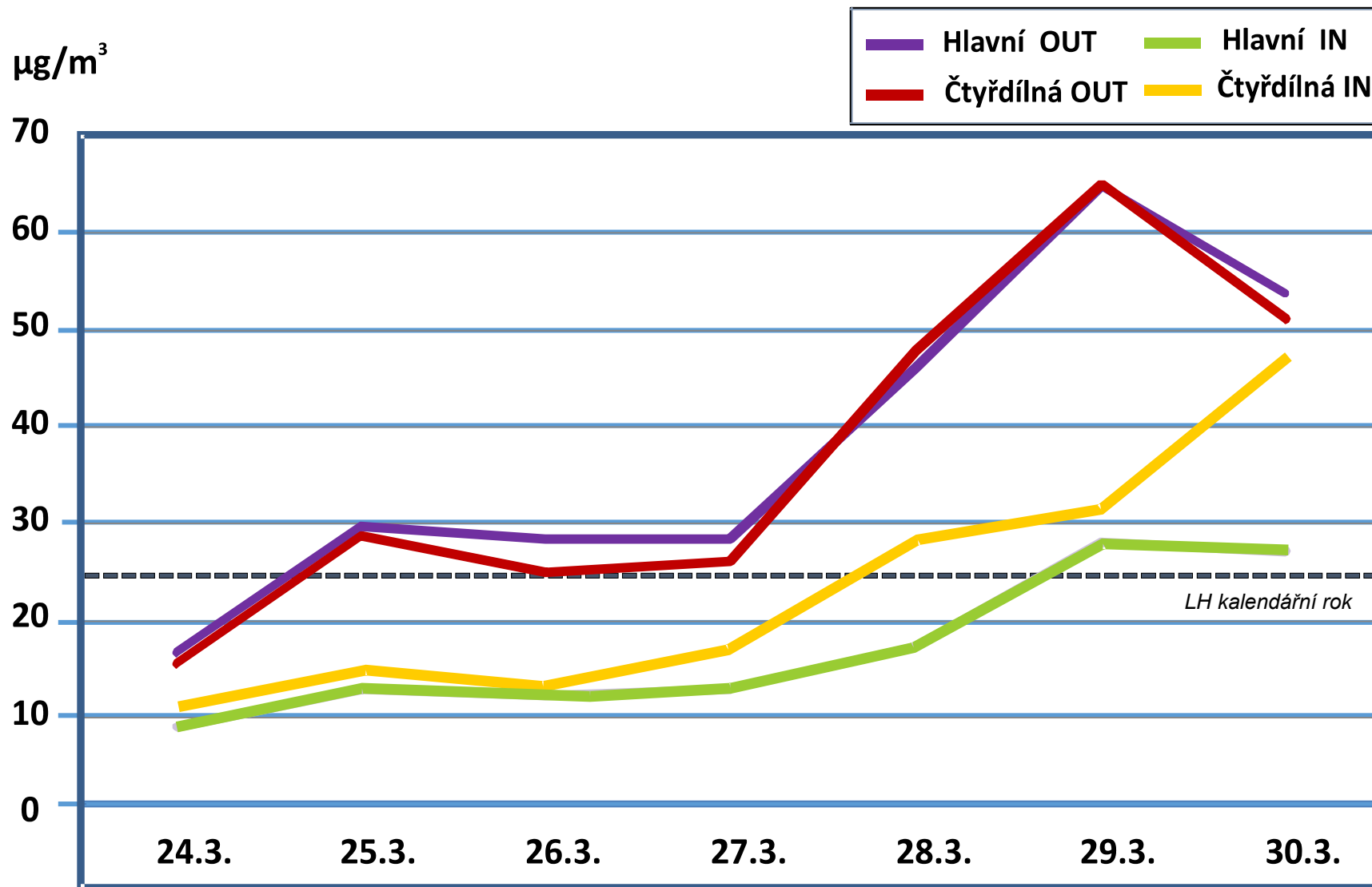
**nejvíce technicky náročný z hlediska emisí
nejvyšší míra expozice (blízkost, počet lidí)**

PM2.5 Praha 4 Spořilov 2014

Svojšovická 2878

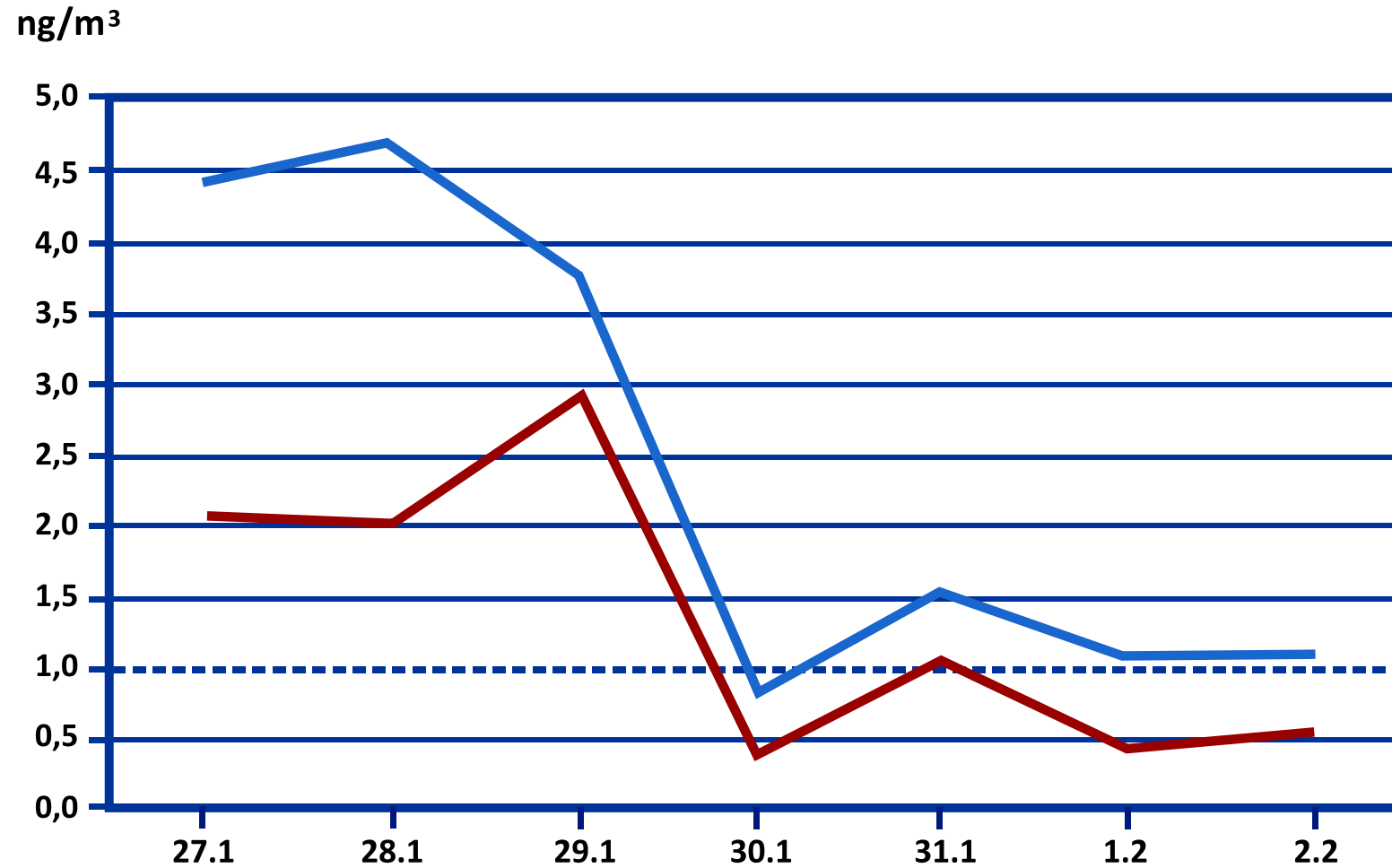

PM2.5 Praha 4 Spořilov 2014

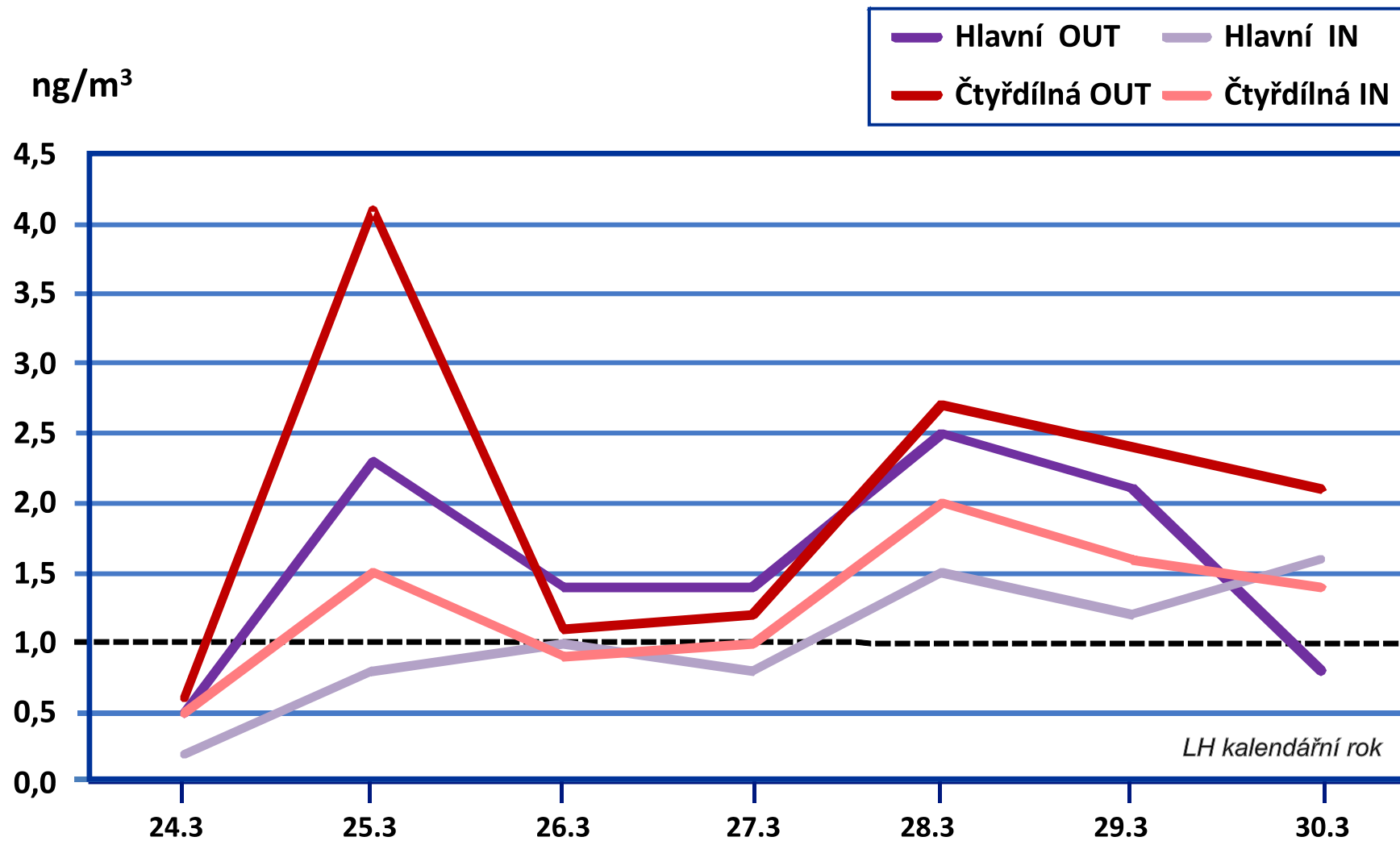

B[a]P Praha 4 Spořilov 2014

Svojšovická 2878

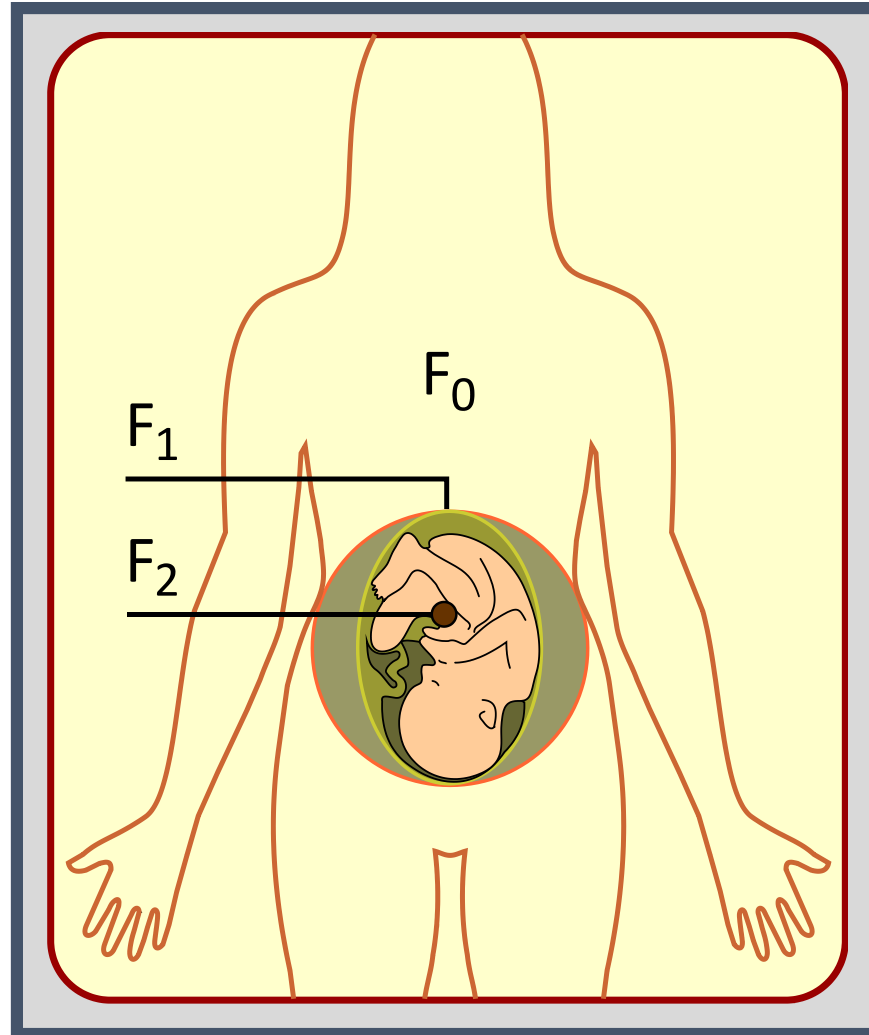
B[a]P Praha 4 Spořilov 2014

HODNOCENÍ ZDRAVOTNÍCH RIZIK

- ➔ Expozice koncentracím PM2.5 > 10 mg/m³ nepříznivě ovlivňují lidské zdraví (WHO).
- ➔ Zvýšené koncentrace jemných prachových částic PM2.5 představují zvýšené riziko kardiovaskulárních onemocnění.
- ➔ Expozice koncentracím B[a]P (benzo[a]pyrenu) > 1 ng/m³ prokazatelně poškozují genetický materiál (WHO), proto představují zjištěné hodnoty závažné riziko pro lidské zdraví.
- ➔ Zvýšené koncentrace B[a]P představují riziko nepříznivého ovlivnění těhotenství, respiračních onemocnění u dětí, kardiovaskulárních onemocnění a cukrovky 2. typu u dospělých.

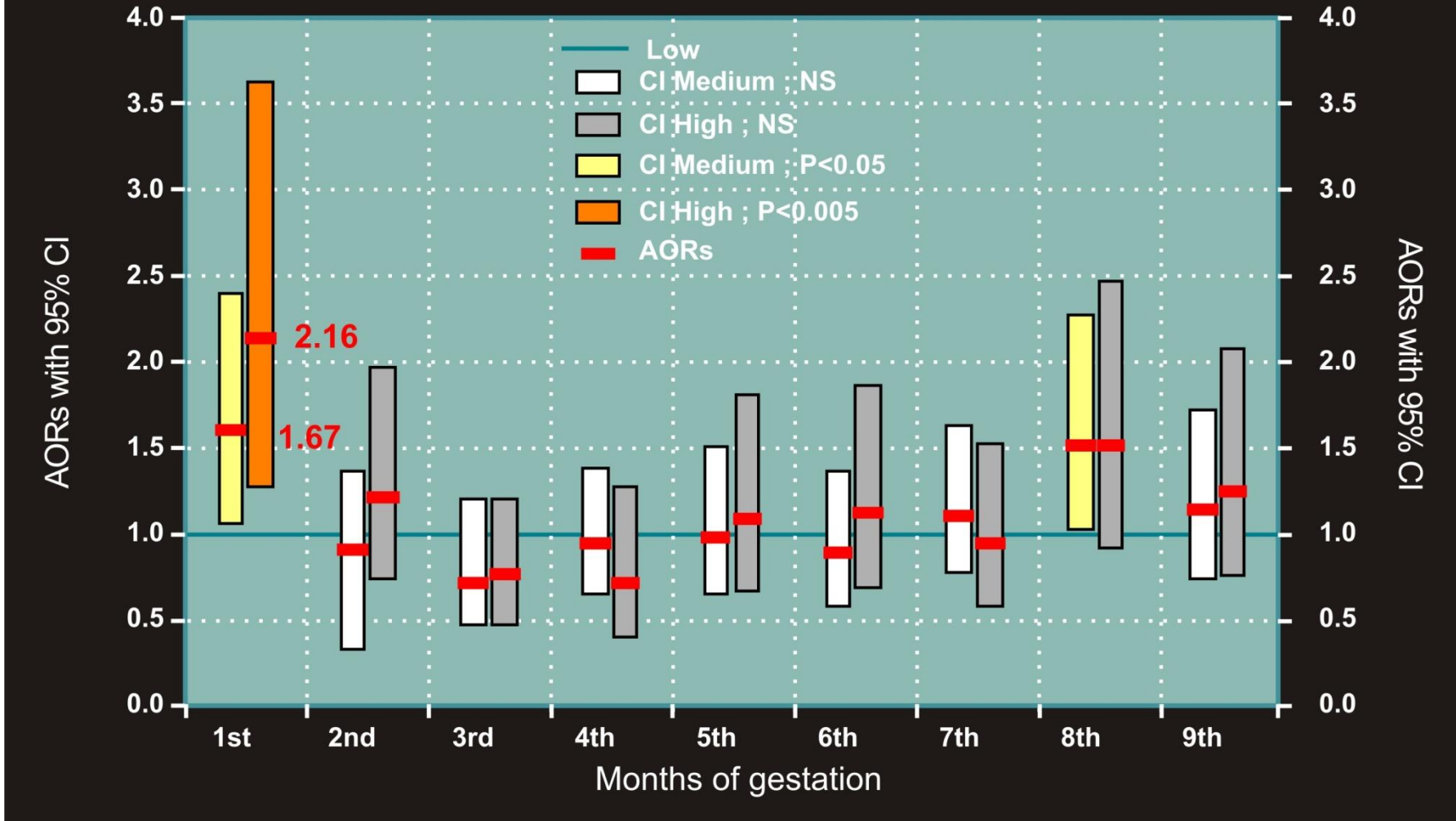

INCIDENCE DĚTÍ S PORODNÍ HMOTNOSTÍ < 2.500 g

Rok	Teplice		Ústí n. L.		Jablonec	
	N	%	N	%	N	%
1982	1546	8.3	1591	8.1	1102	5.5
1983	1511	8.3	1551	8.4	1061	6.5
1984	1374	9.2	1460	7.7	1063	4.3
1985	1351	7.9	1510	7.5	-	-
1986	1408	6.5	1532	8.7	-	-

CARCINOGENIC PAHs & IUGR IN TEPLICE

DŮSLEDKY IUGR

- ▶ Dětská úmrtnost
- ▶ Dětská nemocnost
- ▶ Zpoždění vývoje
- ▶ Cukrovka
- ▶ Hypertenze
- ▶ Ischemická choroba srdeční

The effect of prenatal exposure of air pollution to gene expression profile

Preliminary preview of the G-NEW study

K. Honkova¹, A. Rossnerova¹, P. Rossner, Jr.¹, J. Pavlikova¹, H. Gmuender², V. Svecova¹, J. Pulkrabova³, J. Hajslova³, M. Veleminsky⁴
and R.J. Sram¹

- We observed affected neurotrophin signalling pathway and primary immunodeficiency pathway for subjects from Karvina district and winter period.

Ultrafine Particles – an evidence based contribution to the development of regional and European environmental and health policy

Měření koncentrace ultrajemných částic v ovzduší a analýza jejich krátkodobého účinku na zdraví obyvatel pěti evropských měst

Trvání

01.07.2011 – 31.12.2014

V rámci

CENTRAL EUROPE Programme, co-financed by the ERDF

EUROPEAN UNION
EUROPEAN REGIONAL
DEVELOPMENT FUND

TECHNISCHE
UNIVERSITÄT
DRESDEN

Ultrafine Particles (20-100 nm)

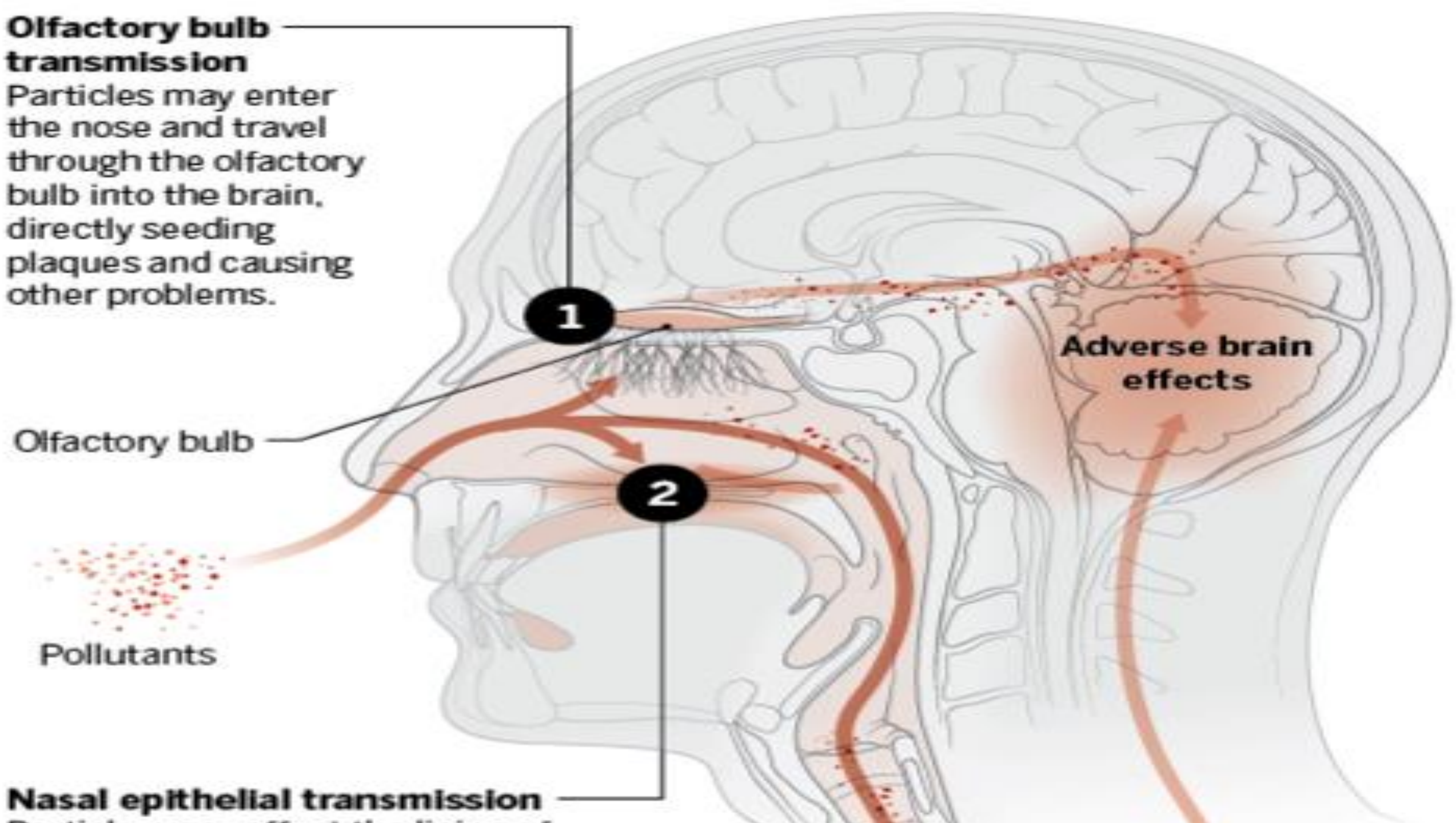
- **O 7.5% vyšší počet hospitalizací s diagnózou kardiovaskulární onemocnění 2 dny po zvýšené expozici**
- **Významné zvýšení počtu hospitalizací s diagnózou CVD rovněž pro zvýšenou expozici ve 2-5 dnu před hospitalizací**

**ZNEČIŠTĚNÉ
OVZDUŠÍ**

A

CNS

VLIV PM2.5 na CNS

Zvýšené koncentrace PM2.5 zvyšují výskyt:

autismu

poruch kognitivních funkcí u dětí

onemocnění depresí

incidence demence

Parkinsonovy choroby

ovlivňují koncentraci proteinu BDNF

VLIV PAU na CNS

Zvýšené koncentrace PAU :

ovlivňují hladinu BDNF

redukují bílou hmotu mozku

snižují kognitivní funkce u dětí

zvyšují výskyt ADHD

ZNEČIŠTĚNÍ OVZDUŠÍ V ČR

(HODNOCENÍ RIZIKA)

- 1) **Nejvýznamnější riziko představuje frakce $< 1 \mu\text{m}$ PM (PM1), na kterou je vázána podstatná část k-PAU**
- 2) **Koncentrace B[a]P $> 1 \text{ ng/m}^3/\text{rok}$ (standard EU) jsou dlouhodobě překračovány u 50% populace ČR**
- 3) **Proto lze zátěž populace B[a]P považovat za nejvýznamnější riziko znečištěným ovzduším v ČR**
- 4) **Pro většinu oblastí ČR představují největší zátěž B[a]P lokální topeniště, v Praze doprava, pro MSK průmyslové zdroje**

ZNEČIŠTĚNÍ OVZDUŠÍ V ČR

(HODNOCENÍ RIZIKA)

- 5) **Novým poznatkem** jsou výsledky, které prokazují vliv B[a]P **na deregulaci genů u novorozenců** (specificky genů ovlivňujících imunitu a neuropsychický vývoj)
- 6) Prokázaným důsledkem současného znečištění ovzduší **je zvýšená nemocnost dětí předškolního věku, asthma bronchiale u dětí, kardiovaskulární nemocnosti a úmrtnosti, ovlivnění fertility**
- 7) **Zvýšené koncentrace B[a]P budou nepříznivě ovlivňovat současné a příští generace**
- 8) **Nejvíce ohrožené skupiny představují těhotné ženy, děti předškolního věku a senioři**

PODĚKOVÁNÍ

Podpořeno grantem Strategie AV21
Projekt QUALITAS

QUALITAS

Kvalitní život
ve zdraví i nemoci

 Akademie věd
České republiky
Strategie AV21
Špičkový výzkum ve veřejném zájmu